

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Racionální a magické myšlení v životě člověka

Veronika Nedbalová

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Praha 2016

Prague college of psychosocial studies

**Racional and magical thinking
in live of human beeing**

Veronika Nedbalová

The Diploma Thesis Work Supervisor:
MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Praha 2016

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá dvěma póly způsobu poznávání světa, racionálním a magickým myšlením. V tomto kontextu pak vědomými a nevědomými tendencemi v životě člověka, procesem jejich sblížení a metodami terapeutické práce. Cílem bylo poukázat na důležitost vyváženého náhledu. V teoretické části se popisují pojmy vztahující se k magickému a racionálnímu myšlení, podává se základní shrnutí náhledu některých autorů zabývajících se magickým myšlením a protikladnými pojetími náhledu na svět. Další část se zabývá způsoby psychoterapeutické práce zaměřené na dosažení sjednocujícího náhledu a rolí psychologa v takovémto procesu. V praktické části se rozebírá případové studie týkající se zkoumané osoby, u níž protilehlé tendence přístupu ke světu vyústily v krizi, zkoumá její možné příčiny a dopady na další život.

Klíčová slova

Magické myšlení, racionální myšlení, vědomí, nevědomí, kauzalita, synchronicita, transcendentní funkce, aktivní imaginace, podpora psychoterapeuta.

Abstract

This bachelor thesis deals with two poles of the way of understanding the world, rational and magical thinking. In this context, conscious and unconscious tendencies in human life, the process of their rapprochement and methods of the therapeutic work. The aim was to highlight the importance of a balanced view. The theoretical part describes the concepts related to magical and rational thinking; a basic summary of some authors' previews dealing with magical thinking and opposing concepts of worldview has been introduced. The next part deals with methods of psychotherapy aimed at achieving a unifying view and the role of a psychologist in such a process. In the practical part there are analysed case studies of the examined person for that the antagonistic tendencies in approaching the world resulted in a crisis, and its possible causes and impacts on further life are examined.

Keywords: Magical thinking, rational thinking, consciousness, unconsciousness, causation, synchronicity, transcendental function, active imagination, support of the psychotherapist

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením MUDr. Olgy Dostálové, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Dále prohlašuji, že odevzdaná písemná verze bakalářské práce a verze elektronická jsou totožné.

Veronika Nedbalová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce MUDr. Olze Dostálové, CSc. za cenné rady, náměty a odborné vedení při vypracovávání bakalářské práce.

Veronika Nedbalová

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	12
1.1 Obecně k definicím.....	12
1.2 Myšlení.....	12
1.3 Magické myšlení.....	12
1.4 Racionální myšlení.....	13
1.5 Vědomí.....	14
1.6 Nevědomí.....	14
1.7 Transcendentní funkce.....	15
1.8 Aktivní imaginace.....	15
1.9 Kauzalita.....	16
1.10 Synchronicita.....	17
2 MYŠLENÍ JAKO POZNÁVACÍ PROCES.....	18
2.1 Základní kategorizace myšlení.....	18
2.2 Myšlení podle Aristotela.....	18
2.3 Myšlenkové operace.....	19
2.4 Usuzování.....	20
3 POJETÍ MAGICKÉHO MYŠLENÍ PODLE FRAZERA A LÉVI- STRAUSSE	21
3.1 Frazerova Zlatá ratolest.....	21
3.2 Pojetí Clauda Lévi-Strausse.....	23
4 DRUHY MYŠLENÍ PODLE JUNGA; SYNCHRONICITA.....	25
4.1 Dva druhy myšlení dle Junga.....	25
4.2 Synchronicita.....	26
5 TRANSCENDENTNÍ FUNKCE	28
5.1 Vztah mezi vědomím a nevědomím.....	28
5.2 Důležitost vyrovnání vědomí a nevědomí.....	28
5.3 Transcendentní funkce.....	29
5.4 Práce s nevědomím.....	30
6 AKTIVNÍ IMAGINACE.....	31
6.1 Proč pracovat s nevědomím?	31
6.2 Způsoby práce s nevědomím.....	31
6.3 Metody a rozsah práce.....	32

6.4 Cíl práce.....	33
7 ROLE PSYCHOLOGA V POSUZOVÁNÍ NORMALITY RACIONÁLNÍHO A MAGICKÉHO MYŠLENÍ U SOUČASNÉHO ČLOVĚKA.....	34
7.1 Vliv vědomí a nevědomí.....	34
7.2 Situace vhodné pro terapeutickou práci.....	35
7.3 Vodítka pro léčbu.....	35
8 PRAKTICKÁ ČÁST. PŘÍPADOVÁ STUDIE.....	37
8.1 Použitá metoda.....	37
8.2 Kazuistika.....	37
8.3 Vyhodnocení.....	40
ÚVAHA.....	42
ZÁVĚR KE ZVOLENÉMU TÉMATU.....	44
BIBLIOGRAFIE.....	46

ÚVOD

Název této bakalářské práce zní „Racionální a magické myšlení v životě člověka“. Téma se točí kolem dvou různých přístupů ke světu a životu, dvou protikladů vnitřního nastavení ve vztahu k vnějšímu celku i ve vztahu k bytostnému vnitřku, dvou cest k hledání pravdy a celistvosti.

V této bakalářské práci se snažím poukázat na rovnocennost magického a racionálního pojetí světa či z jiného úhlu pohledu na rovnocennost vědomého a nevědomého. V kontextu terapeutické práce vnímám důležitost na první pokus nepostižitelných aspektů světa; čím více tyto aspekty popíráme, tím více hrozí, že ovlivní, či zcela pohltí náš život.

Obsahem práce je krátký výsek týkající se myšlení jako takového, pokus vymezit pozici myšlení racionálního; dále pak základní závěry dvou podstatných děl týkajících se magického myšlení: Frazerovy Zlaté ratolesti a Myšlení přírodních národů Clauda Lévi-Strausse. Těžiště práce spočívá v rozpracování Jungova náhledu na dva druhy myšlení a jeho pojetí sjednocování protikladů - vědomí a nevědomí. Všechna dílčí témata se točí kolem určitého středu, kdy se nabízí, že řešením není zastávání jednoho či druhého pólu jakéhokoli úhlu pohledu, ale sblížení protilehlých pozic. Kazuistika obsažená v praktické části pak ukazuje, jak může v životě člověka vypadat sblížení vědy a víry či vědomí a nevědomí.

Pro lepší porozumění mé motivaci si dovoluji krátce popsat cestu, které mě vedla volbě tohoto tématu. Tento osobní popis možná nejlépe vystihuje zaměření práce.

V roce 2008 jsem se pracovně seznámila se ženou, která se později stala mou starší, zkušenější přítelkyní. Přestože jsem se zařekla, že nepřijmu k zastupování žádný složitý případ, žena s jejím manželem mě natolik zaujali, že jsem právní pomoc přislíbila. Případ byl složitý a zastupování trvalo řadu let. V průběhu času jsme s klientkou začaly sdílet osobní prožitky. Vyprávěla mi o svých zkušenostech s tzv. změněným stavem vědomí, které u ní nastávaly spontánně v bdělém stavu. Jedním ze zážitků bylo například prožití posledního soudu, kdy zažívala zpětně události svého života a procítovala, jak se zachovala z pohledu „dobra“ a „zla“ či

„objektivní pravdy“. K dalším prožitkům patřil zážitek podobenství některých biblických příběhů, například návrat ztraceného syna.

O několik let později jsem zaslechla na Rádiu 1 upoutávku na rozhovor s vědcem, který popisoval svůj životní příběh. Hovořil mimo jiné o zážitku biblického návratu ztraceného syna. Podobnost s popisem mé klientky mě natolik zaujala, že jsem pořad s tímto vědcem dále sledovala a vyslechla kompletní rozhovor. Vědec hovořil o tom, jak se z nábožensky přísně vychovaného chlapce stal oddaný stoupenec vědy a co jej přimělo v pozdním věku názor změnit. Byly to dva prožitky, kdy v jednom případě prožil „setkání s Bohem“ a zážitek posledního soudu a o několik let později pak druhý prožitek - vznik vesmíru. Rozhovor mě upoutal tak, že jsem vědce vyhledala a v průběhu let jsme uskutečnili řadu osobních setkání, kdy vědec často hovořil o tom, jak mu v pochopení zážitků pomohlo studium díla C.G. Junga.

Roky plynuly, postupně jsem cítila, že jsem završila působení v původní profesi a ráda bych se věnovala něčemu, co mě bytostně přitahuje. Začalo mé studium na PVŠPS. Hned na první přednášce z filosofie, dokonce snad v její úvodní části, přednášející hovořil o knize Zlatá ratolest. Opět mě výklad téměř uhodil do uší a šla jsem si tuto knihu koupit. V rámci předmětu antropologie jsem si jako povinnou studijní literaturu intuitivně vybrala knihu „Myšlení přírodních národů“ od Clauda Lévi-Strausse.

Při předběžném pročítání zadání možných okruhů bakalářských prací jsem zajásala nad tématem „Magické a racionální myšlení“. Když jsem předkládala návrh obsahu bakalářské práce ke schválení, můj návrh neprošel z důvodu příliš širokého záběru a centrálním tématem se podle doporučení schvalovací komise stala Jungova aktivní imaginace. S tímto zaměřením jsem ve své práci původně vůbec nepočítala, upřímně jsem ani na tuto možnou souvislost při své nevědomosti nepomyslela.

Jung je však nepochybně autorem, jehož život a dílo mě neodolatelně přitahuje, a postupně jsem doplnila knihovnu o téměř všechna jeho díla. Obstarání knih nebylo vždy snadné, ale určitě naprosto nesrovnatelně snazší, než jejich prostudování. O pochopení obsahu a vzájemných souvislostí už zde raději vůbec nehovořím. Další pozoruhodnou náhodou

je, že se mi po téměř několikaletém marném úsilí podařilo zakoupit těsně před sepisováním této práce knihu stěžejní pro zvolené téma.

O několik měsíců později jsem skládala státní zkoušku z psychoterapie. Už mě téměř ani nepřekvapilo, když jako jednu z otázek jsem si vylosovala „Psychologii C.G. Junga“. Po složení zkoušky jsem hovořila se svým známým, který se mě v žertu zeptal, zda vím, co je „synchronicita“. Odpověděla jsem, že přesnou definici neznám, ale význam je právě v tom, že jsem si vylosovala otázku „Junga“. Jung je tedy zjevně osobností, která mě svým životem provází, aniž bych si ji vždy vědomě jako průvodce volila.

Když jsem začala téma zpracovávat, pochopila jsem, že je to úkol, který lze ve vymezených časových mantinelech jen obtížně zvládnout. Rozhodla jsem se proto přistoupit ke zpracování intuitivní cestou s vírou, že věci spolu vnitřně souvisejí, a když někde začnu, cesta a proud myšlenek se nakonec samy usměrní.

Velmi zjednodušeně řečeno, o tomto přístupu je z velké části i následující práce. Na jedné straně systematická práce a vědomá rozhodnutí, na druhé straně respekt k běhu událostí podle vlastního řádu.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 *Obecně k definicím*

Pojmy, se kterými v následující práci nejvíce pracuji, jsou myšlení, magické myšlení, vědomí a nevědomí, transcendentní funkce, aktivní imaginace a synchronicita. V rámci vymezení pojmů pak nemohu opominout ani pojem racionální myšlení, který figuruje v názvu práce a lze jej do jisté míry považovat za protilehlý pól myšlení magického.

Na poli psychologie je velmi těžké pojmy definovat. Vymezení se může velmi lišit a závisí do značné míry i na úhlu pohledu příslušného autora. Dokonce i jednotliví autoři v průběhu života posouvají význam jimi zavedených pojmů tak, jak se vyvíjí hloubka jejich poznání (ŘÍČAN, 2007, s. 182).

Pro účely definic proto pro zjednodušení vycházím zejména z učebnicových a slovníkových podkladů. K jednotlivým pojmům se pak dále vracím v detailnějším rozpracování v kontextu děl jednotlivých autorů.

1.2 *Myšlení*

Myšlení je v **učebnicích psychologie** nejjednodušším způsobem definováno jako poznávací proces či proces zpracování informací (ŘÍČAN, 2009, s. 87; PLHÁKOVÁ, 2004, s. 263).

Podle **psychologického slovníku** se myšlením rozumí „*poznávací proces probíhající mezi člověkem a okolím, proces analýzy, syntézy a odvozených operací; je sociálně podmíněn a výrazně svázan s řečí*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 324).

1.3 *Magické myšlení*

Je otázkou, jak lze obsahově vymezit magické myšlení. Rovněž terminologie není jednotná. Pro tuto kategorii se v literatuře objevují také názvy archaické myšlení, mýtické myšlení či myšlení primitivní. Pro účely této práce se budu držet označení „myšlení magické“.

Vydeme-li z definice obsažené v klasickém **psychologickém slovníku** magické myšlení je „*archaické, založeno na fantazii a víře, že události a chování lze ovlivnit myšlením, přáním nebo rituály; jde o jev normální u dětí ve věku 4 - 5 let a výše; postupně u nich začne převažovat myšlení realistické; u dospělých založeno na víře, často spojené s vlastní pasivitou a psychickou nedospělostí, pak se projevuje vírou v zázrak, zázračné léčitele amulety, fetiše, talismany, pověry a snáře*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 326).

V podobném duchu se na magické myšlení dívá **učebnice obecné psychologie** (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 302), která spojuje magické myšlení s výkladem týkajícím se vysvětlení určitých kognitivních nesrovnalostí a omylů. Magické myšlení označuje za relativně primitivní poznávací procesy, které u dospělých mohou přetrvat z dětské psychiky, kde jsou běžné, avšak u dospělých mohou vést sice k originálním, ale často naivním závěrům. Do této kategorie Plháková přiřazuje např. osobní věštby, které spočívají na úvaze, že pokud se něco (ne)stane, moje přání se (ne)splní.

Zdá se, že odborné psychologické publikace všeobecného charakteru mají tendenci považovat magické myšlení za něco méněcenného, co není založeno na pevném řádu. Naopak autoři zmiňovaní v této práci (především Lévi-Strauss a Jung), kteří jdou do hloubky problematiky, nacházejí v tomto způsobu myšlení příslušný rozměr a vnitřní pořádek, případně jej staví na roveň způsobu myšlení z opačné části spektra.

1.4 Racionální myšlení

Definice racionálního myšlení je obdobně problematická jako vymezení myšlení magického. Snad ještě problematičtější, protože opačný pól toho, co nazýváme myšlením magickým, skýtá zjevně ještě větší prostor pro různé úhly pohledu a z odborného hlediska současné psychologie se zdá být mnohem lákavější.

Ani jedna z odborných publikací, které jsem procházela, však definici „racionálního“ myšlení neobsahuje. Zdá se, že racionální myšlení je spjato s myšlením jako takovým, s rozumem, řešením problému, pojmy,

ověřitelnou pravdou. To je méně přesně vymezeno proti myšlení magickému, které bývá spojováno s vírou, smyslovým poznáním a emocemi či vnitřním řádem.

V diplomové práci zabývající se tématem magického myšlení v současnosti dochází autorka Pavla Koucká k závěru, že nejpřesnější protiklad magického myšlení je myšlení vědecké; přesnou definici vědeckého myšlení však ani ona neuvádí (KOUCKÁ, 2005).

V definici magického myšlení Hartl a Hartlová jako protipól označují **myšlení realistické**; tento pojem však již dále nerozvádějí a nedefinují. Nejbližší myšlení racionálnímu se zdá být **myšlení logické**, „tedy usuzování; vývojově vyšší forma myšlení než je myšlení závislé na předmětné činnosti; správné usuzování podle zákonů formální logiky“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 325), popřípadě **myšlení kritické** definované jako „myšlení charakterizované snahou dobrat se úsudkem pravdy“ (tamtéž).

Pro účely této práce se dále v textu vrátím k některým kategoriím, které by bylo možno podřadit pod myšlení racionální.

1.5 Vědomí

S pojmem racionálního myšlení souvisí pojem vědomí. Definice klasického psychologického slovníku je následující: „obsah myslí, který si člověk dokáže vybavit; základní pojem empirické psychologie definované jako věda o stavech vědomí“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 656).

Jung nahlíží na vědomí poeticky: „Když přemýšlíme o tom, co je vlastně vědomí, hluboce na nás působí velice podivuhodná skutečnost, že se o nějaké události, která se odehrává v kosmu, zároveň vnitřně vytváří obraz, že se tato událost odehrává takříkajíc vnitřně, a to právě znamená, že se stává vědomou“ (JUNG, 1994, s. 324).

1.6 Nevědomí

S magickým světem vnitřních souvislostí souvisí Jungův pojem nevědomí. Zde opět Jungova slova cituji, protože bych nerada ubrala na jeho působivém stylu vyjadřování.

„Teoreticky nelze poli vědomí stanovit žádné hranice, neboť je s to se rozšiřovat do neurčitého obsahu. Empiricky má však pole vědomí vždy hranici u oblasti neznámého. Neznámé se skládá ze všeho toho, co nevíme, co tedy není ve vztahu k já jako centru pole vědomí. Neznámé se rozpadá do dvou skupin objektů, za prvé do skupiny smyslově vnímatelných a poznatelných vnějších stavů a za druhé bezprostředně zakusitelných vnitřních stavů. První skupina představuje neznámé vnější prostředí, druhá představuje vnitřní svět. Tuto poslední oblast označujeme jako nevědomí“ (JUNG, 1994, s. 318).

Pro úplnost zmiňuji i klasickou definici nevědomí, která nevychází z psychoanalytické teorie. Je tak označována *„ta část vzpomínek a zážitků, které si jedinec neuvědomuje, jako je tomu při kómatu nebo spánku“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 348).*

1.7 Transcendentní funkce

Pojem transcendentní funkce rozpracoval Jung ve stejnojmenném článku z roku 1916 (JUNG, 1997). Od vzniku článku tedy právě uplynulo 100 let. V roce 1959, tedy po 42 letech, vypracoval Jung předmluvu. Uvádí v ní, že článek přepracoval do publikovatelné podoby, ale již neměl dostatek sil, aby jej aktualizoval ve světle svých pozdějších poznatků.

Jung zde osvětluje transcendentní funkci následovně: *„... je to psychologická funkce, jejíž povahu lze srovnat se stejnojmennou matematickou funkcí a funkcí imaginárních a reálných čísel. ...vychází ze spojení vědomých a nevědomých obsahů“ (JUNG, 1997, s. 326).*

1.8 Aktivní imaginace

Jako aktivní imaginaci označuje Jung léčebný postup, který by měl pacientům zpřístupnit nevědomé fantazijní obsahy, integrovat je do vědomí a tak dosáhnout sjednocení protikladů.

Jung o aktivní imaginaci jako přístupu hovoří především ve stati o transcendentní funkci; v jeho zbývajícím díle se tento pojem vyskytuje často v různých kontextech a příkladech.

1.9 Kauzalita

S tématem racionálního myšlení či západního vědeckého přístupu ke zkoumání světa souvisí pojem kauzalita neboli příčinnost. Klasický psychologický slovník pojem kauzality definuje následovně: „*filosofická kategorie, která propojuje vztah příčiny a následku; existence tohoto vztahu je často vyjádřena i časovou následností a závislostí jevů*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 345).

V užším smyslu lze rozlišit dva druhy kauzality:

- **lineární:** „*jednoduchá souvislost příčiny a následku; vztah, kdy se neprojevuje zpětná vazba*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 345). Například: Proč Marta zemřela? Protože měla krvácení do mozku.;
- **cirkulární:** „*vztah mezi příčinou a následkem, v němž existuje zpětná vazba, tedy důsledek působí zpětně na příčinu*“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2010, s. 345). Například: Marta má problémy s manželem. Začne nakupovat. Problémy s manželem se zvětší.

S tématem kauzality se spojují jména Aristotelés a Immanuel Kant.

Podle **Aristotela** je jedním ze základních úkolů poznání nalezení příčiny. Nic se neděje bez příčiny a všechny příčiny působí provázaně (cit. dle Z. KRATOCHVÍLA¹, 2009, s. 164 - 165). Aristotelés rozlišuje čtyři základní druhy příčin:

- příčina účinná: odpovídá na otázku „proč“ z pohledu zdroje akce;
- příčina tvarová: odpovídá na hledání tvaru;
- příčina látková: odpovídá na otázku „z čeho“;
- příčina účelová: odpovídá na otázku „proč“ ve smyslu cíle.

Kant prohlásil lidský rozum za nejvyšší schopnost, za vládce nad věděním. Kantova filosofie je vlastně teorií poznání (J. KRATOCHVÍL², 1939, s. 416).

Kant považuje příčinnost za jednu ze základních podmínek poznání, protože objasnění určité věci zpravidla předpokládá objasnění jejích příčin.

---

¹ Jedná se o Zdeňka Kratochvíla.

² Jedná se o Josefa Kratochvíla.

Pole Kanta kauzalita souvisí s časem v tom smyslu, že příčina předchází následek; čas je tedy nevratný (Kausalität, Wikipedia, 2016).

„Veškeré poznání lidské začíná se názory, potom přechází k pojmům a končí posléze ideami. Ač máme vzhledem k těmto třem věcem prvky a priori, jež na první pohled snaží se překročovatí hranice vší zkušenosti, přece úplná kritika nás přesvědčuje, že rozum náš při spekulativním upotřebení nikdy nemůže vyjítí za pole možné zkušenosti“ (cit. dle J. KRATOCHVÍLA, 1939, s. 419 – 420).

1.10 Synchronicita

Podle Junga není lineární či cirkulární kauzalita jediným vodítkem pro výklad světa a přírody. Dalším z principů je i synchronicita, kdy existuje nepřehlédnutelná časová shoda mezi vnitřními psychickými a vnějšími fyzickými událostmi s podobným významem (cit. dle PLHÁKOVÉ, 2003, s. 303).

Jung synchronicitu definuje jako *„smysluplnou koincidenci dvou nebo více událostí, přičemž se jedná o něco jiného než o náhodnou pravděpodobnost“* (JUNG, 1997, s. 357).

Jung ozřejmuje tento jev na vlastním prožitku, kdy se mu v průběhu několika dnů objevovala v různých souvislostech v životě ryba. O synchronicitu jde například také tehdy, kdy člověk na ulici má pocit, že zahlédl přítele – přítel to v případě dané osoby nebyl, ale za rohem ho skutečně potká.

2 MYŠLENÍ JAKO POZNÁVACÍ PROCES

2.1 Základní kategorizace myšlení

Myšlení je považováno za zřejmě nejsložitější **poznávací proces**. K hlavním zkoumaným funkcím z pohledu kognitivní psychologie náleží formování pojmů, rozpoznávání a nacházení vztahů, vyvozování závěrů, řešení problémů (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 262).

Plháková zde dále uvádí, že myšlení lze dělit podle různých rozlišovacích kritérií (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 262 - 263), například:

- podle psychických obsahů, s nimiž provádíme myšlenkové operace:
  - o myšlení **konkrétní**, tj. manipulace s vjemy,
  - o myšlení **názorné**, tj. manipulace s představami,
  - o myšlení **abstraktní**, tj. manipulace se znaky (slovními, matematickými, logickými);
- podle převládajících mentálních operací, k nimž náleží analýza a syntéza, rozlišujeme myšlení **analytické** (rozdělení celku na části) a **syntetické** (sjednocování jednotlivostí do celku);
- podle toho, zda postupujeme v jasně vymezených, uvědomovaných krocích, myšlení **analytické** či zda vnikneme do celého problému najednou myšlení **intuitivní**.

Racionální myšlení lze přitom vnímat jako abstraktní a analytické a magické jako konkrétní a intuitivní.

2.2 Myšlení podle Aristotéla

V kontextu racionálního myšlení lze zmínit Aristotelovo pojetí myšlení. Aristoteles rozlišuje tři základní formy myšlení (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 264):

- **Pojem**: Rozum hledá podobnosti a rozdíly a podle společných znaků pak definuje pojmy. Pojmy nejvyšší obecnosti se nazývají kategorie; nejdůležitější z deseti Aristotelových kategorií jsou substance, kvantita, kvalita a relace.

- **Soud:** Každý soud spojuje minimálně dva pojmy, a to subjekt (pojem, o kterém se vypovídá) a predikát (výpověď o subjektu). Soud slouží k vyjádření vztahu a může být pravdivý nebo mylný.

- **Úsudek:** Jedná se o odvození nového soudu z jiných soudů; skládá se z předpokladu (premisy) a závěru (konkluze). Základním typem je sylogismus složený ze tří částí – dvou premis, ze kterých lze vyvodit jeden závěr:

1. Všichni lidé jsou smrtelní.
2. Sokrates je člověk.
3. Sokrates je smrtelný.

2.3 Myšlenkové operace

S racionálním myšlením dále může souviset pojem **myšlenkové operace**, který Plháková definuje následovně: „*účelné mentální operace s psychickými obsahy, které směřují k řešení rozmanitých teoretických a praktických problémů*“ (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 269). Tento pojem zavedl Jean Piaget v souvislosti s popisem etap kognitivního vývoje dle převládajících rozumových operací. Základní myšlenkovou operací je **srovnávání** sloužící k zjišťování podobností a rozdílů a k následnému třídění a kategorizaci.

Myšlenkové operace je možné dělit na:

- **logické:** řídí se přesnými pravidly jakožto podmínkou dosažení správného závěru, přičemž dosažené výsledky lze hodnotit jako správné/nesprávné či pravdivé/nepravdivé. Používají se zejména v matematice, logice a přírodních vědách (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 269);

- **heuristické:** jde o soubor pravidel sloužících ke zjednodušení problému, určení pravidel „od oka“. Tyto nezaručují nalezení správného nebo pravdivého řešení; výsledky se hodnotí z pohledu vhodné/nevhodné či vyhovující/nevyhovující (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 270).

2.4 Usuzování

V souvislosti s racionálním myšlením lze dále zmínit **proces usuzování**, tedy „*vyvozování závěrů z výchozích předpokladů*“ (PLHÁKOVÁ, 2004, s. 273). Často se uplatňuje v testech inteligence; mělo by respektovat pravidla logického myšlení.

Tento postup lze dále dělit na

- **indukci**: odvozování obecných závěrů z dílčích pozorování, přičemž základ tvoří myšlenkové operace generalizace a abstrakce; a
- **dedukci**: aplikace obecného pravidla na jednotlivý příklad.

3 POJETÍ MAGICKÉHO MYŠLENÍ PODLE FRAZERA A LÉVI-STRAUSSE

3.1 Frazerova Zlatá ratolest

Ke klasické literatuře týkající se magického myšlení patří kniha sira Jamese G. Frazera „Zlatá ratolest“ (poprvé vydána v roce 1890). Rozsáhlé dílo obsahuje popis magického myšlení a rituálů, kmenových tradic a lidových zvyků evropských i mimoevropských národů. V předmluvě ke knize uvádí Josef Kandert, že Frazer však své dílo napsal, aniž by spatřil svého „divocha“ (FRAZER, 1994, s. 5).

Frazer v úvodních kapitolách knihy člení magii na **magii homeopatickou**, založenou na principu podobnosti a **magii kontaktní**, založenou na zákonu doteku (FRAZER, 1994, s. 18). Tyto dvě větve podřazuje obecnému pojmu **sympatetická magie**, který vychází z toho, že obě větve jsou založeny na principu, že věci na sebe vzájemně působí na základě skrytého vnitřního souladu propojeného jakýmsi neviditelným éterem. **Zákon podobnosti** říká, že existuje určitá podobnost mezi příčinou a následkem, tj. podobnost vyvolává podobnost (například snaha zničit nepřitele působením na jeho zpodobnění, rituály k usnadnění porodu či posílení plodnosti). Podle **zákona doteku** pak platí, že věci, které se jednou dostaly do styku, se mohou nadále vzájemně ovlivňovat, i když dojde k jejich oddělení (například ovlivňování člověka působením na jeho odstřižené vlasy nebo nehty).

Kouzelník jakožto osoba provozující magii přitom věří, že principy používané při provádění magie mají univerzální platnost pro živou i neživou přírodu. Kouzelníka Frazer považuje za podvodníka, ať již více či méně vědomého, jehož základní motivací je touha po moci. Pro společnost však toto nemusí být na újmu, protože kouzelníkem se většinou stává osoba s vysokou inteligencí. Mimořádná osobnost kouzelníka pak většinou v konečném důsledku přinese ostatním více užitku než škody (nebezpečnější jsou poctiví hlupáci než inteligentní lumpové) (FRAZER, 1994, s. 46).

Podle Frazera je magie falešným systémem přírodních zákonitostí popř. klamným návodem k jednání. Z tohoto úhlu pohledu Frazer člení sympatetickou magii na **magii teoretickou** (výklad pravidel, jež určují následnost dějů ve světě), kterou označuje jako pseudovědu a **magii praktickou** označovanou jako pseudoumění (návody, které by měly napomoci člověku dosáhnout žádaného cíle). Praktická magie pak může být vykonávána jako **pozitivní magie** - kouzelnictví (udělej to a to, aby se to a to mohlo stát) nebo jako **negativní magie** – tabu (nedělej to a to, aby se to a to nemohlo stát) (FRAZER, 1994, s. 25).

Frazer se domnívá, že závěry magického myšlení jsou chybné, a to z důvodu chybné aplikace jednoho ze základních zákonů myšlení; konkrétně asociace představ na základě podobnosti nebo asociace představ na základě doteku v prostoru a čase. Jsou-li zákonitosti dle Frazera aplikovány správně, nazývá postup vědou, jsou-li aplikovány nesprávně, nazývá je magií (FRAZER, 1994, s. 49 - 50).

Na druhou stranu Frazer vyslovuje myšlenku, že sympatetická magie vychází ve své původní podobě z principu, že v přírodě vyplývá jedna událost nezbytně z druhé, a to bez zásahu jakéhokoli duchovního nebo osobního činitele; poukazuje na pevnou víru v řád a jednotu přírody. Moc kouzelníka tedy není neomezená, ale je podřízena přírodním zákonitostem. Potud Frazer vidí analogii mezi magickým a vědeckým přístupem ke světu.

Frazer se rovněž pozastavuje nad skutečností, že magické myšlení přetrvává stále napříč časem a prostorem v různých kulturách a dobách. Rozvíjí úvahu nad důvody, proč člověk postoupil od magického chápání světa k náboženskému a později vědeckému (FRAZER, 1994, s. 55).

Podle předmluvy Josefa Kanderta ke Zlaté ratolesti je Frazerovo základní dělení uznáváno dodnes, nicméně další výzkumy pokročily v poznání, že pro hlubší pochopení nestačí vycházet pouze ze zpráv cestovatelů a informátorů, ale je nutné poznat do hloubky celý hodnotový a náboženský systém příslušné entity (FRAZER, 1994, s. 7 - 8). Závěry dalších výzkumníků rovněž ukázaly, že příslušné příběhy lze vnímat v různých

rovinách – pouze jako příběh pro cizince, pro členy společnosti a v různých významových vrstvách pro zasvěcené různého stupně.

3.2 *Pojetí Clauda Lévi-Strausse*

Jedním z příkladů hlubšího rozpracování tématu magického myšlení je i *Myšlení přírodních národů* Claude Lévi-Strausse. Velkou část svého díla věnuje autor porovnávání myšlení vědeckého a magického. Zatímco myšlení magické je založeno na konkrétnu a smyslově vnímatelných vlastnostech, myšlení vědecké na abstraktnu a vlastnostech formálních; spojením obou cest dochází v procesu poznání k uzavřenému systému (LÉVI-STRAUSS, 1996, s. 326).

Autor poukazuje mimo jiné na to, že přírodní národy jsou schopny rozlišovat obrovské množství různých pojmových kategorií v oblasti přírody, jsou schopny pro nás neuvěřitelně detailního rozlišení; důraz je tedy kladen na jiné priority, než jsme zvyklí v rámci naší společnosti. Rovněž způsob vyjadřování, který se našemu člověku může zdát primitivní, je při bližším zkoumání pouze jiný, neboť je založen na jiných souvislostech (znalost přírody, jiné priority, tradice a náboženství).

Tyto souvislosti se nám mohou zdát na první pohled nesmyslné, ale z pohledu života přírodního člověka dávají smysl hluboký. Pro pochopení přitom nestačí rozpoznat přesně každého živočicha, rostlinu, nerost či přírodní úkaz (což je samo o sobě v zásadě nesplnitelné), ale je nutné chápat roli v tom kterém systému v té které kultuře (viz LÉVI-STRAUSS, 1996, s. 74, 85). Stejně jako my si můžeme myslet, že divoch podléhá převážně fyzickým či ekonomickým potřebám, stejným způsobem na nás nahlíží on z vlastní perspektivy dosaženého poznání (LÉVI-STRAUSS, 1996, s. 15).

Čím detailněji výzkumníci poznávají určité výseky života přírodního člověka, tím je nemožnější jeho skutečné poznání (LÉVI-STRAUSS, 1996, s. 114). V podrobné analýze dokládané řadou příkladů z různých oblastí života dochází Lévi-Strauss k závěru, že v myšlení tzv. primitivů lze spatřit tytéž myšlenkové operace jako v pojmovém myšlení; ty se však odehrávají

v obrazech, kdežto ve vědě pomocí abstraktních pojmů (LÉVI-STRAUSS, 1996, s. 26).

Zde bych ráda uvedla jeden příklad, který dokládá hloubku magického uvažování. Jedná se o rituál spojený s lovem orlů u Hidatsů. Podle nich se člověk naučil lovu orlů od mytických zvířat označovaných jako „medvědí“. Přesné porozumění příslušnému rituálu závisí na pochopení, kdo je myšlen „medvědy“. Výzkumy ukazují, že se jedná o rosomáka amerického, což není medvěd, ale suchozemská lasicovitá šelma. Je zvláštní tím, že jej nelze chytit do pasti, protože ukradne nejen úlovek, ale i past. Hidatsové pak orla loví způsobem, že se ukryjí v jámě, přilákají orla na návnadu umístěnou nad nimi a pak jej chytí holýma rukama. Člověk je pastí a současně i v pozici zvířete do pasti chyceného; je lovnou i lovenou zvěří. Lovce zaujímá pozici zvláště nízkou, aby ulovil zvíře, jehož pozice je nejvyšší. Je zřejmé, že rituál má v jistém smyslu hluboký filosofický přesah.

Základním východiskem i závěrem Lévi-Strausse (1996, s. 28), s nímž se ztotožňuji, je naprosto rovnocenné pojetí magie a vědy *„Magické myšlení není pouhým prvním krokem, počátkem a náčrtem, není částí celku ještě nerealizovaného; představuje určitý dobře učený systém, neodvislý v tomto ohledu od onoho jiného systému, který bude tvořit věda; jsou spjaty navzájem jen formální analogií, která z prvního systému tvoří jakýsi metaforický výraz systému druhého. Místo abychom tedy vědu a magii stavěli do protikladu, měli bychom je spíš chápat jako jevy paralelní, dva způsoby poznání, které jsou si nerovné co do svých teoretických a praktických výsledků (neboť z tohoto hlediska je ovšem věda úspěšnější než magie, třebaže magie je předpokladem vědy i v tom smyslu, že také ona dosahuje někdy úspěchu), ale které nejsou nerovné co do druhu předpokládaných intelektuálních operací; mezi těmi nejsou ani tak rozdíly dané typem jevů, na něž se orientují.“*

V tomto pojetí magie a vědy dochází Lévi-Strauss dále než Frazer a velmi připomíná Jungovo pojednání o vědomí a nevědomí dotýkající se v transcendentní funkci.

4 DRUHY MYŠLENÍ PODLE JUNGA; SYNCHRONICITA

4.1 Dva druhy myšlení dle Junga

Jung pojednává o způsobech myšlení ve své stati **O dvou druzích myšlení**, kdy lze podle mého chápání vidět určitou paralelu s rozlišením na myšlení racionální a magické.

Jung se zabývá úvahou o myšlení v souvislosti s výkladem snů jakožto jednoho ze základních nástrojů analytické psychologie (JUNG, 2004). Snové obrazy je podle Junga potřeba chápat symbolicky. Jde sice o sérii obrazů pocházejících z člověku neznámé části duše, které si na první pohled protiřečí a nedávají smysl, ale z určitého úhlu pohledu dávají smysl jasný. Jung si klade otázku, odkud pochází schopnost symbolického zobrazení, která neodpovídá vědomému myšlení?

Jung v této souvislosti rozlišuje dva druhy myšlení: **myšlení řízené** (myšlení ve slovech), je namáhavé a zaměřeno směrem ven a **myšlení fantazijní** (snění) – pracuje spontánně, bez námahy, vedeno nevědomými motivy.

Myšlení řízené Jung označuje rovněž jako **myšlení se zaměřenou pozorností**. „Potud je tedy pro nás řízené nebo logické myšlení myšlením skutečnostním, tj. myšlením, které se přizpůsobuje skutečnosti, kdy my – jinými slovy vyjádřeno – napodobujeme posloupnost objektivně reálných věcí, takže se obrazy v naší hlavě pojí do téže přesně kauzální řady jako události vně naší hlavy“ (JUNG, 2004, s. 27). V této rovině myslíme pomocí řeči a řečových pojmů a to pro druhé a k druhým. Řízené myšlení se nejvíce projevuje ve vědě.

Fantazie vyvěrající z nějakého vnitřního zdroje jsou typické pro antické mýtické myšlení, myšlení „primitivů“ a myšlení dětí (oživování neživých předmětů, prožívání světa divů). Podobné myšlení lze vysledovat rovněž ve snu.

Jung se ptá, co se děje, když nemyslíme řízeně, nesměřujeme myšlenky po určité trase, ale necháme je volně plynout, klesat se a vznášet podle jejich vlastní tíhy. Pak není myšleno s námahou a vnímáním reality, ale

myšlenky volně proudí do fantazií minulosti a budoucnosti. Takovéto myšlení lze označit jako **snění**. Jung zde vnímá paralelu mezi mytologickým myšlením starověku, dětí, primitivů a snů.

Jung se v tomto kontextu rovněž dotýká otázky, zda lze takový způsob myšlení považovat za nižší vývojové stadium. Mýtus přitom vnímá jako to nejdokonalejší, co dávné lidstvo vytvořilo. Stejně tak nelze říci, že archaické myšlení je typické jen pro děti a přírodní národy. Je jím veden i dospělý člověk ve snu či v bdělém stavu při ochabnutí zájmu či únavě, kdy se ke slovu dostává fantazie. Fantazie má kompenzační funkci. Fantazijní myšlení je oproti řízenému vědomému myšlení vědomé jen částečně, celá část se odehrává v nevědomí a pomáhá tak propojit řízené myšlení s nejstaršími vrstvami lidského ducha.

4.2 Synchronicita

Kognitivní psychologové vycházejí z toho, že projevem působení magického zákona podobnosti, jak o něm hovoří Frazer, je i Jungem předpokládaná existence synchronicity (cit. dle PLHÁKOVÉ, 2003, s. 303). Podle Junga zde vzhledem k psychické relativizaci prostoru a času (předpoklady pro souvislost mezi příčinou a následkem) selhává přírodovědecké kauzální vysvětlení (JUNG, 1997, s. 363).

K tématu synchronicity vedl Jung rozsáhlou korespondenci se švýcarským fyzikem, nositelem Nobelovy ceny, Wolfgangem Paulim (PAULI a JUNG, 1992). Diskuse se dotýkají kvantové fyziky, teorie relativity, vztahu hmoty a psyché. Zabývat se těmito oblastmi by však přesahovalo rámec této práce.

Jung pojednává o jevu synchronicity ve stejnojmenném článku:

„Synchronicita označuje časový a smysluplný paralelismus psychických a psychofyzických událostí, který by naše dosavadní poznání mohlo redukovat na jeden společný princip. ... smysluplné koincidence jsou sice samy o sobě náhody, ale tak nepravděpodobné, že musím předpokládat, že se zakládají na nějakém principu resp. vlastnosti empirického objektu. U paralelních událostí nemůžeme totiž v zásadě rozeznat žádnou

vzájemnou kauzální souvislost a právě proto mají náhodný charakter. Jediný rozpoznatelný a zjiřitelný most mezi nimi je společný smysl (nebo podobnost)“ (JUNG, 1997).

Jung rozlišuje následující fenomény (JUNG, 1997, s. 365; JUNG, 1994, s. 322):

- vztah mezi psychickou a fyzickou událostí, které však nejsou vzájemně propojeny (např. sen má obdobu ve skutečné realitě);
- vztahy mezi stejnými sny či myšlenkami, které se vyskytují současně na různých místech.

Kombinace náhod je tak jedinečná, že svádí k myšlence, že je spojuje vnitřní smysl jednotlivých událostí. Čím více článků má příslušná série událostí, sílí dojem předvídatelnosti a tím je menší pravděpodobnost náhody.

V kontextu této bakalářské práce nelze nezmínit známou kazuistiku Jungovy pacientky. Tato byla velmi inteligentní, vzdělaná, ale příliš racionální a lidsky málo přístupná. Jungovým snahám o léčbu čelila racionálními argumenty. Jednou pacientka Jungovi vyprávěla sen, ve kterém figuroval zlatý skarabeus. V tom něco zaklepal na okno, Jung okno otevřel a chytil brouka zlatohlávka (latinsky scarabaeides), který se podobá právě zlatému skarabeovi. Tato událost na pacientku hluboce zapůsobila, nalomila její racionální přístup a Jung tak mohl v terapii pokračovat (JUNG, 1997). Známa kazuistika se mi jeví jako významná nejen z pohledu synchronicity, ale ukazuje i na situaci, kdy se v terapii začalo sbližovat racionální pojetí s protikladným emocionálním.

5 TRANSCENDENTNÍ FUNKCE A AKTIVNÍ IMAGINACE

5.1 Vztah mezi vědomím a nevědomím

Hlavní otázkou, kterou si Jung klade v souvislosti s transcendentní funkcí, je „*Jak se prakticky vypořádat s nevědomím?*“ (JUNG, 1997, s. 324).

Nevědomí Jung označuje jako neznámo, které se nás však bezprostředně dotýká. Podle Junga se nevědomí jeví jako psychické, ale o skutečné podstatě víme stejně málo jako o hmotě. Jung vychází z toho, že nevědomí se chová k vědomí kompenzačně a komplementárně³.

Podle Junga je tomu tak proto z několika důvodů (JUNG, 1997, s. 327):

- „1. *Obsahy vědomí mají prahovou hodnotu, takže všechny příliš slabé prvky zůstávají v nevědomí;*
2. *vědomí vyvíjí díky svým řízeným funkcím vůči veškerému materiálu, který se právě nehodí, zábrany, čímž se tento nehodící se materiál propadá do nevědomí;*
3. *vědomí vytváří momentální proces přizpůsobení, zatímco nevědomí obsahuje veškerý zapomenutý materiál individuální minulosti a zároveň všechny zděděné strukturální funkční stopy lidského ducha;*
4. *nevědomí obsahuje fantazijní kombinace, které se dosud nedostaly na práh, ale časem se za patřičných okolností mohou vynořit na práh vědomí.“*

5.2 Důležitost vyrovnaní vědomí a nevědomí

Jak bylo uvedeno na začátku, je nevědomí vůči vědomí kompenzační. Čím více je vědomý postoj zaměřený, tím nesnadněji jsou přístupné obsahy nevědomí. Jinak řečeno, čím méně člověk zná své nevědomí, tím více je jím ovlivňován.

Jung vychází z toho, že psýché je stejně jako fyzické tělo autoregulující soustava, v níž nevědomí vždy připravuje regulující protikladné působení

---

³ **Komplementarita** (z lat. *complementum*, doplněk) označuje dvojici postojů, pohledů nebo pojmů, které se navzájem podmiňují a doplňují, ale zároveň též vylučují (Wikipedia,[2015]).

vůči vědomí. Vzhledem k zaměřenosti vědomí se tato autoregulace neuplatní automaticky, ale je potřeba cílevědomé práce a vyřazení kritické pozornosti.

Pokud je nevědomé působení zcela potlačeno, je jeho energie využita k posílení vědomí. To se na první pohled může zdát efektivní pro dosažení vědomého cíle, ale z celostního pohledu je překážkou na cestě k duševnímu a tělesnému zdraví.

Pokud je tedy ponechána převaha nevědomí, začne nevědomí odebírat vědomí hodnotu (=libido), stahuje libido z vědomého života a působí depresi svého druhu. Podle energetického zákona pak dojde k převaze libida v nevědomí. Takový stav může budít dojem, že nevědomí se chová vůči vědomí bezohledně a nepřátelsky. Jung uzavírá, že takovýto postup má nevědomí jen tehdy, pokud vědomí sleduje falešný postoj a narušuje tak nějaký duševní cíl ležící mimo dosah vědomí (JUNG, 1999, s. 124).

5.3 *Transcendentní funkce*

Konstruktivní zacházení s nevědomím obnáší tázání se po smyslu a účelu, čímž vzniká právě **vhled** označovaný jako **transcendentní funkce**. Nacházení smyslu přitom vychází z pacientových nápadů a asociací.

Transcendentní funkci Jung považuje za **pohyb vpřed z uváznutí mezi protiklady, za schopnost sblížit protiklady** (JUNG, 1997, s. 354). Pokud jsou tyto póly vědomí a nevědomí v zájmu vyhnutí se sporu vzdálené, nejsou funkční. Podaří-li se sblížení, dochází k rozšíření vědomí o nevědomé obsahy. K tomu je však zapotřebí odvahy a duchovní a morální píle.

Jung zdůrazňuje důležitost udržení rovnováhy mezi vědomým já a nevědomím. Stejně jako převaha vědomí s sebou nese úskalí opačného rozkolísání, kdy by došlo k převaze nevědomí nad já, kdy já není schopno bránit se přívalu afektů a může dojít ke stavu podobnému schizofrenii. Je proto třeba tvrdé práce s osobností jako celkem.

5.4 Práce s nevědomím

Základem procesu změny je **spolupráce vědomí a nevědomí**, kdy vědomí propůjčuje nevědomí pouze výrazové prostředky; vlastní nápady je však potřeba ponechat nevědomí. Při práci se objeví mnoho obsahů; pro transcendentní funkci mají však význam jen některé. Ty významné by měly být rozeznatelné pro jejich **afektivní zabarvení**, ať již pozitivní nebo negativní.

Uchopení nevědomého samo o sobě nestačí. Podle Junga je potřeba dalšího kroku, a to vypořádání mezi já jako centrem vědomí a nevědomím; teprve tehdy může dojít ke smíření protikladů a vzniku něčeho třetího – transcendentní funkce (JUNG, 1997, s. 351).

Proces potřebuje čas; nevědomé obsahy musí být nejprve **ztvárněny** do jisté uchopitelnosti a teprve potom **posuzovány**. Příliš rychlé závěry nevedou ke skutečnému poznání, ale stojí na teoretických a morálních předsudcích.

Jako snadné pojitko s nevědomím se na první pohled jeví **sen**. Ten však z pohledu transcendentní funkce není podle Junga ideálním zdrojem, ať již z důvodu, že interpretace vlastních snů je obtížná a i zkušení analytici často potřebují další osobu, nebo pro jiné charakteristiky (logická diskontinuita, útržkovitost, zmatenost atd.) či nízké energetické napětí ve spánku (nese s sebou malou hodnotu nevědomí oproti vědomým obsahům).

K **dalším zdrojům** mohou patřit např. nevědomé poruchy jednání, vzpomínkové klamy, zapomínání, ale ani ty nejsou pro transcendentní funkci vhodné (JUNG, 1997, s. 338).

Jung proto rozpracovává léčebný rámec nazvaný **aktivní imaginace**.

6 AKTIVNÍ IMAGINACE

6.1 Proč pracovat s nevědomím?

Jung se touto tematikou detailně zaobírá jednak v již zmiňovaném článku *Transcendentní funkce* (JUNG, 1997) a dále pak obšírně i v článku *Techniky rozlišení mezi já a postavami nevědomí* (JUNG, 1999, s. 120 a dále).

Obsahy nevědomí ležící pod prahem vědomí lze podle Junga dostat do vědomí pomocí **metody aktivní imaginace** (JUNG, 1997). Smyslem je integrace do celé osobnosti a konfrontace se smyslem i konfrontace morální. Úkolem lékaře je přitom pomáhat pacientovi při nalezení transcendentní funkce; současně by se však měl pacient stát postupně nezávislým na pomoci lékaře.

Při práci s fantazijními zážitky by mělo docházet ke střetu s nevědomím (tj. vědomého zaujetí stanoviska k nevědomí) a žádoucí proměně. Pokud k proměně nedojde, vliv nevědomí přetrvává a neuróza se podle názoru Junga nevyléčí ani přes veškerou analýzu a intelektuální pochopení (JUNG, 1999, s. 120). Pro léčbu přitom není dostačující výklad fantazií, ale je nutné, aby je pacient **prožil a pochopil**.

6.2 Způsoby práce s nevědomím

Jung se zamýšlí nad způsoby, jakými lze získat informace z nevědomí. Vhodnější k transcendentní funkci než analýzy snů jsou podle Junga tzv. **spontánní fantazie**. Jejich vytváření lze procvičovat záměrným vyřazováním kritické pozornosti, čímž dochází k vyprázdnění vědomí, což napomůže vytvoření fantazií, které jsou již k tomuto procesu zralé, připravené. Cílem této tvůrčí práce je u nevědomí světlo a u vědomí podstata (JUNG, 1997, s. 345).

Pro práci se špatně umístěnou energií slouží ponoření se do tohoto stavu a **uvědomění si spojených fantazií a asociací**. Propracováním a uchopením nevědomého obsahu, který je příčinou rozlady, dochází ke

sblížení s vědomou částí. Cílem léčby pak je oproštění nevědomí od fantazií a tím i eliminace jejich působení.

Fantazie by na jedné straně neměla být omezována, ale na druhé straně by neměla zaběhnout mimo okruh zkoumaného zájmu. Freudova metoda tzv. volných asociací může podle Junga vést k odvedení k nesouvisejícím komplexům a znemožnění osvětlení zkoumaného afektu. Aby bylo dosaženo efektu autentických obsahů, nemělo by tedy dojít k přechodu k „volným asociacím“ (dle Junga vedou ke koloběhu vlastních komplexů) ani by nemělo dojít k převážně estetickému důrazu, který souvisí se ztvárněním fantazie.

Při práci s fantazií je potřeba nechat příslušnou náladu působit, poddat se jí a ne od ní utíkat, či ji překrývat vnějšími aktivitami. Fantazie je vlastně skutečná, protože má jasné účinky. Postupně uvědomování si nevědomých fantazií rozšiřuje vědomí, oslabuje vliv nevědomí a ve svém důsledku působí změnu osobnosti ve smyslu změny postoje. Schopnost proměny lidské duše je podle Junga vyjádřena právě v transcendentní funkci (JUNG, 1999, s. 129 - 130).

6.3 Metody a rozsah práce

Jung ve své práci rozebírá několik metod, které takovýto proces umožňují či usnadňují. Tyto metody se liší podle nadání toho kterého člověka; vizuálně nadaní lidé pracují pomocí tvorby vnitřních obrazů, manuálně zruční mohou pracovat pomocí plastického materiálu, motoricky zdatní vyjadřují nevědomé obsahy pohybem, využitelné je rovněž automatické psaní.

Akusticky nadaní pacienti mohou využít vnitřního hlasu nevědomí k diskusi s vědomým já. Tento stav je často provázen vnitřním konfliktem, se kterým by se měly obě strany ve vzájemném rovnocenném dialogu postupně vypořádat a najít vzájemně přizpůsobený postoj.

Při práci s fantazií je potřeba postupovat na výsost **individuálně a subjektivně**. To, co má osudový význam pro konkrétního pacienta, je

objektivně bez významu. I když se zdá, že druhému člověku rozumíme, ve své podstatě je nám cizí (JUNG, 1999).

6.4 Cíl práce

U všech způsobů část práce směřuje ke **ztvárnění** a část k **pochopení smyslu**. Důležité pro výsledek je nalezení určité rovnováhy mezi oběma tendencemi, tedy ani přeceňování estetické hodnoty ani zjištěného obsahu. Pro dosažení transcendentní funkce je vyvážení obou principů (obdobně jako tomu je u vztahu vědomí a nevědomí jako takového).

Cílem změn je pak **dosažení středu osobnosti**: „*Představíme-li si vědomí s já jako centrem ve srovnání s nevědomím a představíme-li si k tomu proces asimilace nevědomí, lze si tuto asimilaci představovat jako jakési sblížení mezi vědomím a nevědomím, přičemž centrum celé osobnosti se již nekryje s já, ale je to bod ve středu mezi vědomím a nevědomím. To by byl bod nové rovnováhy, nové centrace celkové osobnosti, patrně virtuální centrum, které pro své centrální postavení mezi vědomím a nevědomím poskytuje osobnosti nový bezpečný základ*“ (JUNG, 1999, s. 132).

Jung se přitom domnívá, že takovýto vývoj pramení **z vnitřní potřeby člověka**⁴ a při úspěšném naplnění umožňuje člověku jednat v souladu se sebou samým. Je individuálním osudem, který je nutno naplnit v běžném životě. „*Fantazie nejsou náhražky živoucího, jsou plody ducha, které připadnou tomu, jenž životu zaplatí svou daň*“ (JUNG, 1999, s. 135).

---

⁴ Na jiném místě vyslovuje Jung názor opačný: K sebepoznání má člověk hluboce zakořeněný odpor; tak si vysvětluje vnitřní stagnaci člověka přes veškerý vnější pokrok (JUNG, 1997).

7 ROLE PSYCHOLOGA V POSUZOVÁNÍ NORMALITY A PATOLOGIE

7.1 Vlivy vědomí a nevědomí

Jung se určitou typizací z pohledu vědomí a nevědomí zaobírá v článku *Transcendentní funkce* (JUNG, 1997). U **neurotika** je hranice mezi vědomím a nevědomím propustnější; **psychotik** je pak pod přímým vlivem nevědomí.

Propustnou stěnu mají podle Junga i tvůrčí lidé. **Vědomí** připisuje Jung vlastnosti jako určitost, vytrvalost, pravidelnosti a zaměřenost na cíl, které jsou důležité pro fungování civilizované společnosti. Pokud jsou tyto vlastnosti přetíženy nevědomím, dochází k sociální bezcennosti. Naopak převaha vědomí vylučuje nehodící se nevědomé prvky a dává jasný směr cesty, která je současně limitována určitou jednostranností.

Kromě výše zmíněné nevýhody převahy vědomí Jung poukazuje na **riziko existence protikladné pozice v nevědomí**, která při dosažení určitého energetického napětí může vniknout do vědomí v nejméně vhodném okamžiku. Například přeřeknutí řečníka v okamžiku nejvyššího soustředění. Aneb čím více se člověk zaměřuje na vědomé (racionální) fungování, tím více hrozí vytvoření opačné pozice.

Jung vidí řešení právě ve zrušení hranice mezi nevědomím a vědomím. Nikoli však tak, že by nevědomé obsahy byly odsouzeny vědomým rozhodnutím, ale měl by být rozpoznán jejich smysl pro kompenzaci jednostrannosti vědomí. Úkolem terapeuta je z tohoto pohledu vedení pacienta k vědomému poznání. Lékař přitom využívá přenosu, kdy se pacient přimkne k člověku, od kterého očekává pomoc při změně, a tak dochází k nutné vnitřní proměně, byť si toho pacient není vědom.

Metodu aktivní imaginace, stejně jako jiné léčebné prostředky, je třeba používat uváženě. Podprahové obsahy nevědomí mají při aktivní imaginaci již tak vysoký energetický náboj, že jejich uvolnění může vést k zahlcení vědomí a k dočasné psychotické epizodě (JUNG, 1997).

7.2 Situace vhodné pro terapeutickou práci

Zdá se, že škála situací vhodných pro pojednávání způsob terapeutické práce je značná: od stavů lehčích duševní nepohody, ztráty životního smyslu bez zjevné příčiny, přes cílenou práci na určitém růstu a zrání osobnosti, až po pomoc ve spontánně vyvolané krizové situaci.

V životě člověka se může objevit určité **narušení rovnováhy**, která se může projevit například nepříjemnou náladou bez hmatatelné příčiny. Zde je podle Junga prostor pro aktivní imaginaci.

Situace může být složitější, pokud není ani určitá **afektivní rozlada**, ale pouze neuchopitelná nelibost, rezistence vůči všemu, nuda či neurčitá nechuť, blíže nedefinovatelná prázdnota. Zde pak chybí východisko pro práci a je potřeba je nejprve vytvořit.

Prostor pro práci terapeuta je však nejen u odstraňování subjektivních potíží. Důležitou roli může sehrát i v procesu **tzv. individuace**, tedy zrání osobnosti. *„Jedná se tu o předvědomé procesy, které v podobě více či méně ztvárněných fantazií postupně přecházejí přímo do vědomí nebo se stávají vědomými v podobě snů nebo jsou nakonec uvědoměny metodou aktivní imaginace“* (JUNG, 1997, s. 237).

V procesu individuace může dojít k náhlému vynořování mytologických motivů či jiných motivů z nevědomí. Projevy mohou být velmi podobné a tedy zaměnitelné s projevy u psychóz, zejména u schizofrenie. To může být nebezpečné pro člověka, který jako sociální osobnost nestojí pevně na vlastních nohách. Obdobně může spustit psychózu psychoterapeutický zásah (JUNG, 1998, s. 30).

7.3 Vodítka pro léčbu

Podle Junga neexistují vhodné metody léčby. *„To na čem při léčbě záleží především, je osobní nasazení, vážné odhodlání a obětavost ba i obětování se terapeuta. Důležité je, aby to vlastní konstituce terapeuta vydržela“* (JUNG, 1998, s. 384).

Jung rovněž zmiňuje nevýhody analytické terapie – jakmile pacient pozná důležitost nevědomí, často se velmi těžko vzdává analýzy. Stává se na ní

závislým. Život sebou nese změny, nevědomí vytváří další složité situace a výsledky dosažené v terapii z povahy věci nemohou být trvalé. Jung dochází k závěru, že *„základní terapeutickou otázkou není, jak pouze odstranit momentální potíže, ale jak se úspěšně utkat s těmi budoucími. Otázka zní: Jaký duchovně-morální postoj je nutno zaujmout vůči rušivým vlivům nevědomí a jak jej lze pacientovi zprostředkovat?“* (JUNG, 1997. s. 332).

8 PRAKTICKÁ ČÁST. PŘÍPADOVÁ STUDIE

8.1 *Použitá metoda*

Jak jsem zmínila v úvodu, s panem Králem jsem měla možnost se seznámit osobně a vést s ním několik rozhovorů týkajících se bytostných témat a jeho prožitků. Pro účely této práce však čerpám z jeho autobiografických knih a rozhovorů pro média.

Sleduji souvislost mezi jeho výchovou v dětství a pozdější změnou postoje ke světu. Dále se mi pro účely této práce zdají podstatnými okolnosti, jež předcházely životnímu zlomu, který je možno nazvat střet s nevědomím.

Dále se zaměřuji na podrobnosti týkající se dvou prožitků, které by z určitého úhlu pohledu bylo možno považovat za psychotickou ataku, z jiného úhlu za spirituální zážitek vedoucí k hlubšímu poznání smyslu života či v Jungově pojetí proces individuace.

Vnímám souvislost mezi původním náboženským pojetím života založeným na náboženské víře a následným odklonem k maximální snaze vysvětlit fungování světa a lidskou existenci vědeckými prostředky. Tyto dvě původně neslučitelné linie vyústily v krizi, následný vhled a zakomponování obou náhledů do životní reality.

8.2 *Kazuistika*

Pan Král se narodil v roce 1930 v křesťanské věřící rodině. V tomto duchu byl v dětství rovněž vychováván. Později, na střední škole, se začal zajímat o matematiku, literaturu a později o fyziku, Einsteinovu teorii relativity, koncepcí času, prostoru a hmoty v kontextu filozofie.

Následně vystudoval Vysokou školu inženýrského stavitelství, ale zajímala jej především filozofie vědy, fyzika a matematika. Později pokračoval ve vědeckém studiu na filosoficko-historické fakultě Univerzity Karlovy a začal přednášet na ČVUT filosofii vědy. Rozvíjel se i jeho zájem o kybernetiku. O několik let později obhájil docentskou práci na téma „Moderní fyzika a filozofie“.

Do roku 1968 byl ve své vědecké kariéře podporován tehdejšími politickým režimem. Pak však podepsal manifest „2000“ slov, jeho vědecká kariéra byla z politických důvodů přerušena a až do roku 1989 pracoval manuálně.

Po sametové revoluci mu bylo umožněno vrátit se zpět do vědeckých kruhů. Bylo však obtížné navázat na intelektuální aktivitu z vrcholu kariéry. Toto poznání bylo spojeno s prožitkem hluboké lítosti. Jak si sám vykládá, poté začal pociťovat náhodou změnu k lepšímu, schopnost hlubokého intuitivního vhledu a zlepšení paměti. Tyto pozitivní aspekty však byly určitým způsobem „morálně“ podmíněny tak, že si tyto schopnosti zakázal připouštět. V té době sám sebe stále považoval za ateistu. To se však mělo brzo změnit.

Krátce před šedesátými narozeninami přemýšlel nad problematikou dobra a zla při využití kybernetiky k různým cílům. Snažil se najít určité objektivní hledisko nadřazené lidským morálním hodnotám a preferencím. Tehdy prožil určité intuitivní vnuknutí, které ho povzbuzovalo, aby nahlédl do Bible. Trvalo určitou dobu, než se mu podařilo Bibli obstarat. Při jejím čtení zjistit, že obsah chápe zcela jinak než dřív.

„Uvědomil jsem si, že při pozorném překladu Genesis do vědeckého jazyka dnešní doby může vyjít najevo pravda, ke které v době jejího vzniku nemohl žádný člověk empirickou kognitivní cestou dospět. Musela být Mojžíšovi zjevena... Poznatek, že vedle pravdy vědecké existuje také pravda zjevená, na mě silně zapůsobil“ (KRÁL, 2005, s. 71).

Stav změněného vnímání dále pokračoval a vyvrcholil prožitkem vlastního posledního soudu s vyjevením událostí života, kdy byla přestoupena pravidla objektivní morálnosti vyššího řádu. Cílem bylo pochopit účast na těchto událostech a vlastní vinu nebo nevinu. Následovala vize, jak vypadá život po smrti.

Po tomto prožitku měl pan Král silnou potřebu sdělit toto svým blízkým. Vyprávěl o svém prožitku v detailech své ženě. Když manželka odešla do zaměstnání, dostal vnuknutí, že má vykonat tři věci: zbavit se jediné korunky na zubu v ústech, bodnout se nožem do těla v blízkosti srdce a

přivítat návštěvu svého syna bez oblečení. Smysl tohoto vnuknutí sám pochopil až o devět let později při dalším obdobném prožitku. Toto jednání vyděsilo blízké a nechali jej odvézt na psychiatrii do Bohnic. V psychiatrické léčebně byl hospitalizován asi šest týdnů a utlumován různými léky. Přesto vize pokračovaly a týkaly se zejména Ježíše Krista. V průběhu pobytu navázal přátelský kontakt s řadou pacientů.

Po návratu začal pracovat na Akademii věd a byl stále ateistou, působil ve spolku na ochranu vědy „Sisyfos“. Jeho vědecká kariéra zdárně pokračovala. Nicméně ho trápila řada nemocí a pociťoval nesmyslnost vlastního života.

To se dle vlastních slov naprosto změnilo o prožitku, který se dostavil v srpnu 1999. Dostal opět vnuknutí, aby otevřel Bibli. Následovaly další pokyny vnitřního hlasu, které z pohledu vědomé mysli nedávaly žádný smysl. Hlas udílel pokyny, jakým způsobem má pokračovat při čtení Bible. Tyto pokyny byly reálně nespílitelné, později se však ukázalo, že šlo o určitou formu meditace s cílem vyprázdnit vědomou mysl. Následoval devítihodinový zážitek, který pan Král prožíval jako setkání s Bohem ve smyslu „Slova“ – „Logos“. Toto vnímal jako tři základní atributy – neomezenou vědoucnost, neomezenou mohoucnost a absolutní mravnost. Ukazovaly se podrobné výjevy o vzniku kosmu, posledním soudu a dalších souvislostech.

Pan Král vypovídá, že po tomto prožitku ustaly zdravotní problémy, změnily se chuťové preference, došlo k proměně duševních schopností a k velkému morálnímu posunu. V kontextu nového zážitku si vysvětluje i podivné chování po prvním prožitku posledního soudu o devět let dříve. Vnímá, že prožitek posledního soudu jej tehdy vrátil do stavu čistého člověka „Adama“. Odstranění korunky ze zubu mělo vést k odstranění toho, co k tělu v jeho původní čisté podobě nepatřilo, syna chtěl přivítat v „Adamově rouše“ a poranění s nožem souviselo s ukřižováním Ježíše Krista.

Důvod, proč tento stav zažil právě on, si vysvětluje takto: *„Jako jsi dříve uměl existenci Boha pomocí vědy vyvracet, budeš ho nyní schopen s pomocí vědy dokazovat“* (KRÁL, 2005, s. 99).

Snaha podělit se o zážitek s blízkými opět pana Krále přivedla do psychiatrické léčebny. Ten však zvládal bez stresu a zoufalství. Po propuštění se postupně začal hledat vysvětlení pomocí studia hlubinné psychologie, zejména C.G. Junga. Věnoval se přednáškové činnosti. Publikoval do dnešního dne řadu knih, ve kterých se snaží propojit svůj prožitek s poznatky vědy, psychologie a náboženství.

8.3 Vyhodnocení

Cílem této práce není hodnocení pravdivosti výpovědi či reálnosti prožitku. V kontextu obsahu teoretické části práce považuji za důležité několik aspektů:

- *Konflikt opačných pojetí světa.*

Z vlastního vyprávění pana Krále se ukazuje, že jeho život byl v dětství určován poměrně intenzivní náboženskou výchovou a přístup ke světu z pohledu věřícího člověka. To se později v průběhu studia změnilo v pól opačný, který nepřipouštěl jiné než vědecké vysvětlení světa a života. Je otázkou, zda tento konflikt později mohl vyústit v určitou psychickou krizi s následnou životní proměnou.

- *Střet vědomí a nevědomí, individuální proces.*

Další protikladnou pozicí, kterou lze v příběhu pana Krále vysledovat, je pojetí života ve smyslu vědomého, zaměřeného fungování v kontrastu k ovládnutí fantazijním prožitkem zcela mimo vědomí. Na jedné straně máme racionálního člověka zaměřeného na přísně formální vědecké vysvětlení světa, s obrovskými znalostmi filosofie. Na druhé straně vidíme člověka, který prožil stavy běžnému vědomí i fantazii velmi, velmi vzdálené.

Zde považuji za velmi zajímavé, že prožitek stavu „mimo vědomí“ je pan Král schopen v detailech vnímat ve světle znalostí nabytých vědomou cestou. Zdá se, že o co jsou vědomě nabyté znalosti z oblasti vědy i filosofie hlubší, o to více jsou schopny vědomě uchopit nevědomý prožitek.

Dalším nepominutelným bodem je proměna osobnosti. Nechci se zde zabírat tvrzeným zlepšením zdravotního stavu a paměti, to není

předmětem práce. Vnímám však panem Králem zmiňovaný obrat v získání smyslu a radosti ze života, další motivace do práce, a to ve zcela jiném úhlu pohledu. Pokud na toto vyústění podívám z pohledu Jungových poznatků, vnímám proměnu osobnosti pana Krále jako dosažení transcendentní funkce.

- *Psychický stav a jeho léčba.*

Z výpovědi pana Krále je zřejmé, že ani jeden z prožitků nebyl veden vědomým rozhodnutím ani vědomě ovládán či regulován. Ani chování bezprostředně po zážitcích nelze označit jako bezpečný stav, který by měl pan Král pod vědomou kontrolou.

Z těchto důvodů se jeví jako vhodná odborná pomoc. Bylo by jistě téma k diskusi, zda se však jednalo o onemocnění či o přirozený vývoj ve zrání člověka, který měl však v případě pana Krále pro nezasvěceného člověka dramatický průběh. Další otázkou je, zda bylo nutné léčit stav utlumujícími léky a hospitalizovat jako pacienta psychiatrické léčebny. Je nutno se ptát, zda se pan Král se spontánně nedostal do stavu, který si leckdo pokouší vědomě navodit různými meditačními technikami, imaginací, podpůrnými látkami či v rámci psychoterapie.

9 ÚVAHA KE ZVOLENÉMU TÉMATU

Zpracování daného tématu bylo pro autorku subjektivně velmi důležité, a to i bez ohledu na primární cíl obhajoby bakalářské práce. Studium a zpracování základní literatury autorce napomohlo základně se zorientovat v tématu, dohledat si kmenovou literaturu a „osahat“ si část Jungova díla.

Autorka se blíže seznámila s některými základními literárními prameny týkajícími se tématu magického a racionálního myšlení a ne/kauzálního náhledu na svět. V této souvislosti bylo možno nahlédnout na další témata: svět spirituality, tenkou přepážku mezi spirituálními mystickými zážitky a nemocí, diferenciální diagnostiku ve vztahu k pomoci na duchovní cestě na straně jedné a na druhé straně pomoci od psychózy, kterou lze považovat za nemoc.

Autorka rovněž vnímá, že v psychologii nelze dohledat a vymežit přesnou strukturu a přesné definice. Na určitou oblast je možno nahlížet pouze z určitého výseku a v určitém kontextu. Dokonce i sami jednotliví velikáni v průběhu života revidují, mění a posouvají výsledky vlastního bádání. Na druhou stranu je žádoucí udělat si alespoň základní přehled v dílčích pojmových kategoriích; vždy však při vědomí finální nedokonalosti lidského poznání.

Z vlastní zkušenosti autorka ví, že síla nevědomí je obrovská a v rámci terapeutické práce je proto potřeba pracovat s tímto aspektem. Rovněž vnímá, že existence světa je založena nejen na kauzálních souvislostech, ale i na vnitřním řádu věcí, který sice není na první pohled zřejmý, ale o to je mocnější. Zdá se, že moderní člověk má převažující tendenci k racionálnímu a „vědomému“ chování. Může mít snahu popírat to, pro co nemohou být nalezeny vědecké důkazy, a nevědomé stránky lidské duše si je vědoma zřejmě jen relativně úzká a specifická skupina lidí.

Autorka se domnívá, že práce s nevědomím a snaha o vyvážení protilehlých pólů vědomí a nevědomí má zásadní význam pro terapeutickou práci, zrání člověka a hlubší pochopení řádu věcí. I když tento aspekt není zřejmě vhodný pro masy, je jistě řada lidí, kteří mají o tuto tematiku zájem, či okolnosti života je donutí se zabírat hlubší

podstatou svého životního příběhu. Jedná se na jedné straně o úkol nepochybně velmi obtížný. Nelze mu však v životě uniknout. Čím více člověk před ním utíká, tím více ho jeho nevědomí dohání.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo podat základní vymezení oblasti racionálního a magického myšlení a poukázat na důležitost určité vyváženosti těchto obou pólů v lidském životě.

Obsah teoretické části se týkal problematiky racionálního a magického myšlení a definovaly se zde pojmy s ním související. Bylo poukázáno na některé základní oblasti související s racionálním myšlením, zejména pak na problematiku kauzality v protikladu k pojetí synchronicity C. G. Junga. Blíže byla rozvíjena tematika magického myšlení z pohledu dvou autorů, Jamese Frazera a Clauda Lévi - Strausse, kteří se touto oblastí do hloubky zaobírali.

V konkrétnější úrovni se ve zkoumané literatuře ukazuje, že základní otázky člověka se točí okolo protikladů, ať již je to pojímané téma způsobu myšlení, kauzality, magie a vědy, vědomí a nevědomí. Je to téma, které se rozbíhá do nezměrné šíře od filosofie po kvantovou fyziku. Může být lákavé prosadit jednostrannou myšlenku, která je tomu kterému člověku či badateli bližší. Smysl však zjevně spočívá v uznání rovnocennosti protilehlých pólů a nalezení jejich styčného bodu, stabilního středu či v akceptování existence nevysvětlitelného.

Důležitou částí bylo pojednání o druzích myšlení v pojetí C.G. Junga, jakož i o jednom z Jungových stěžejních témat: sjednocení protikladu vědomého a nevědomého spočívající v transcendentní funkci. Dále se pojednává o Jungově metodě aktivní imaginace, která napomáhá k dosažení transcendentní funkce.

Navazující část práce se dotýká možných dopadů nerovnováhy racionality a neracionality či vědomého a nevědomého v lidském životě. Závěrečná část teoretického dílu práce nastiňuje možné úkoly a způsoby práce psychologa v okamžiku, kdy je pacient nerovnováhou více či méně ohrožen.

V praktické části se pak demonstruje na konkrétním případě, kam mohou vyústit dva protilehlé proudy přístupu k životu, jaká může být síla nevědomí a jak je pro člověka nacházejícího se v určité krizové situaci

důležité, aby našel oporu v informovaném lékaři či terapeutovi. Nejvýznamnějším zjištěním bylo, že existuje vazba mezi Jungovými závěry a reálným člověkem.

BIBLIOGRAFIE

FRAZER, James G. *Zlatá ratoleš*. Praha: Mladá Fronta, 1994. ISBN 80-204-0488-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, s. 324, 325, 326, 345, 348, 656. ISBN 978-80-7367-686-5.

JUNG, Carl Gustav. *Duše moderního člověka*. Brno: Atlantis, 1994. ISBN 80-7108-087-X.

JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla I. Základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. Brno: Tomáš Janeček, 1998. ISBN 80-85880-14-8.

JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla II. Archetypy a nevědomí*. Brno: Tomáš Janeček, 1997. ISBN 80-85880-16-4.

JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla III. Osobnost a přenos*. Brno: Tomáš Janeček, 1999. ISBN 80-85880-18-0.

JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla VII. Symbol a libido*. Brno: Tomáš Janeček, 2004. ISBN 80-85880-35-0.

JUNG, Carl Gustav. *Výbor z díla IX. Člověk a kultura*. Brno: Tomáš Janeček, 2012. ISBN 80-85880-70-0.

KRÁL, Miloslav. *Moje cesta k pravdě*. Olomouc: Fontána, 2005. ISBN 80-7336-246-5.

KRATOCHVÍL, Josef. *Rukověť filosofie*. Brno: Občanská tiskárna v Brně, 1939.

KRATOCHVÍL, Zdeněk. *Filosofie mezi mýtem a vědou*. Praha: Academia, 2009. Dotisk 2010. ISBN 978-80-200-1789-5.

LÉVI-STRAUSS, Claude. *Myšlení přírodních národů*. Liberec: Dauphin, 1996. ISBN 80-901842-9-4.

PAULI, Wolfgang u. JUNG Carl G. *Ein Briefwechsel 1932–1958*. Berlin-Heidelberg: Springer, 1992. ISBN 978-3-662-30377-1.

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004. Dotisk 2011. ISBN 978-80-200-1499-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-312-3.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-560-8.

VONDRÁČEK, Vladimír a HOLUB, František. *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*. Bratislava: Columbus, 2003. ISBN 80-7249-139-3.

Diplomová práce

KOUCKÁ, Pavla. *Magické myšlení v životě současného člověka*. Diplomová práce. Praha, 2005. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí PhDr. Daniel Heller.

Internetové zdroje

Komplementarita. In: *Wikipedie:otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikipedia Foundation, 2001-, poslední revize 3.1.2016 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Komplementarita>

Kausalität. In: *Wikipedia, die freie Enzyklopädie* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 2001-, die letzte revision 13.1.2016 [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <https://de.Wikipedia.org/wiki/Kausalit%C3%A4t>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora/ky: Veronika Nedbalová

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Racionální a magické myšlení v životě člověka

Počet stran (bez příloh):

Celkový počet stran příloh:

Počet titulů české literatury a pramenů: 17

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových odkazů: 2

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Rok dokončení práce: 2016

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Veronika Nedbalová

Obor studia: Psychologie

Název práce: **Racionální a magické myšlení v životě člověka**

Vedoucí práce: MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 47

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 19

internetových: 2

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

		2		
--	--	---	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		2		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

			3	
--	--	--	---	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Využití výzkumných empirických metod

Využití praktických zkušeností

		2		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

		2		
--	--	---	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			3	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		2		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			3	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Nechť autorka při obhajobě shrne základní charakteristické rysy racionálního a magického myšlení!

Celkové zhodnocení (klady a nedostatky):

Práce poměrně důkladně vymezuje pojmy, ve druhé kapitole se zabývá poznávacím procesem a tato kapitola se věnuje racionálnímu myšlení. Magickému myšlení se dostává od autorky podstatně více pozornosti, uvádí pojetí magického myšlení podle Frazera a Lévi-Strausse, dále podle Junga, hodně pozornosti věnuje autorka vztahu mezi vědomím a nevědomím a aktivní imaginaci.

V předposlední kapitole se zabývá autorka rolí psychologa v posuzování normality racionálního a současného člověka. Praktická část se věnuje případové studii.

Připomínky:

Z celé práce vyplývá, že autorka má bližší vztah k magickému myšlení, jemuž věnuje podstatně více pozornosti. Vzhledem k nadpisu tedy není obsah zcela vyvážený.

Také kapitoly ne vždy na sebe logicky navazují. Také rozdělení do devíti kapitol je v předepsaném rozsahu práce nadbytečné.

Po stránce práce s literaturou a citací je práce v pořádku.

Praktická část je v poměru k celku stručná.

Doporučení k obhajobě:
doporučuji

Navrhovaná klasifikace:
Velmi dobře až dobře, podle úrovně obhajoby

17. 5. 2016

MUDr. Olga Dostálová, CSc.

Posudek oponenta bakalářské práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studentky: Veronika Nedbalová

Obor studia: Psychologie

Název práce: Racionální a magické myšlení v životě člověka

Oponent* práce: Mgr. Lucie Vacková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 47

Počet stránek příloh: 0

Počet titulů v seznamu literatury: 19

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			x	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		x		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

			x	
--	--	--	---	--

Využití výzkumných empirických metod

			x	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

		x		
--	--	---	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		x		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			x	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		x		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		x		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			x	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

- 1) Vysvětlete rozdíl mezi racionálním a magickým myšlením.
- 2) Vysvětlete principy fungování vědomí a nevědomí dle C. G. Junga.
- 3) K čemu slouží metoda aktivní imaginace?

Celkové zhodnocení (klady a nedostatky):

Autorka bakalářské práce zaměřila pozornost na význam racionálního a magického myšlení, které různou měrou naplňují každodenní život moderního člověka. V teoretické části bakalářské práce autorka nejprve představuje klíčové pojmy, dále pak seznamuje čtenáře se základními kategoriemi myšlení, uvádí konkrétní příklady magického myšlení dle Frazera a Lévi-Strausse, představuje vybrané mody myšlení dle Junga včetně principů aktivní imaginace. V poslední kapitole teoretické části bakalářské práce se autorka zabývá rolí psychologa při posuzování normality obou myšlenkových proudů, tvořících u lidské bytosti propustnou jednotící linii. V praktické části bakalářské práce představuje autorka textu jednu případovou studii.

Předložená bakalářská práce naplňuje podmínky na ni kladené po stránce gramatické, obsahové a formální v teoretické části textu. Zásadní připomínky mám však k praktické části BP, kterou autorka zachytila na pouhých 5 stránkách, formou jediné případové studie. BP je tak proporcionálně značně nevyvážená a nedostatečně metodologicky zakotvena. Kladně hodnotím zvolené téma, které souvisí s autorčiným studovaným oborem.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře – dobře dle výsledku obhajoby

Datum, podpis: 16/5 2016 Mgr. Lucie Vacková